

Leta 1997 je Albrightova ugotovila, da so njeni stari starši bili Judje in da so jih nacisti pobili v koncentracijskem taborišču.

Albrightova v svoji knjigi opisuje tudi dogodke, ki so privedli do podpisa daytonskega sporazuma, ki je končal vojno v Bosni in Hercegovini, ni pa dokončno rešil jugoslovanske krize: še vedno je ostalo nerešeno kosovsko vprašanje. Albrightova nato opiše vzdušje v Beli hiši v času pred napadom na Zvezno republiko Jugoslavijo, njeni spomini pa se končajo s poskusom Clintona, da bi prispeval k rešitvi bližnjevzhodnega zapleta, pri čemer je sodelovala tudi Albrightova. Zelo zadržano opisuje tudi razmere v Beli hiši ob procesu poskusa odstavitve predsednika Clintona zaradi afere z Monico Lewinsky.

Skupaj s spomini Billa Clintona, Hillary Clinton in Richarda Holbrooka prispeva tudi ta knjiga k razjasnitvi notranje- in zunanjepolitičnih vprašanj zgodovine ZDA v zadnjem desetletju 20. stoletja.

Matjaž Klemenčič

Problemi Sjevernog Jadrana. Zagreb, Rijeka : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povjesne i društvene znanosti u Rijeci i Područna jedinica u Puli, 2003. 314 strani. (Svezak ; 8)

Kot že nekaj prejšnjih zvezkov te publikacije velja slovenski zgodovinarski srenji predstaviti tudi 8. zvezek. Slaven Bertoša objavlja izvirni znanstveni prispevek Društvena povijest Istre: O konjušarima, kuharima, majordomima, nadglednicima, slugama i sobarima u gradu Puli od XVII. do XIX. stoljeća (str. 7–28). O tej skupini višjih in nižjih služabnikov je na voljo zelo malo podatkov. Zato je toliko bolj dragoceno, da je pisec za obravnavano obdobje analiziral matične knjige mesta Pulja. Drugi naštetih izrazi so razumljivi sami po sebi, nadglednici pa so bili nadzorniki pri delu na kmetijskih posestvih, nekaki valpti, majordomi pa upravniki teh posestev v lasti višjih družbenih plasti. Ta skupina podrejenih oseb je bila zelo številna in je veliko prispevala k družbenemu življenju Pulja, najbolj znamenitega južnoistrskega središča. Te osebe so bile zlasti Italijani, ki so izvirali predvsem iz Benetk in mest beneške Terraferme, bili pa so tudi domačini iz okolice Pulja ali bolj oddaljenih krajev, iz Kvarnerja, območja Reke in iz »slovenskih zemalja«.

Alojz Štoković je prispeval razpravo Bičevalački običaji u kaštelu Svetvinčenat nakon uskočkog rata 1615–1617. (Prilog promišljanju socialno religioznih pokreta u Istri tijekom XVII. Stoljeća) (str. 29–63). Stanje na istrskem polotoku je bilo krizno že več stoletij, »uskočka vojna [uskočki rat] 1615–1617« pa je bila krona vseh nesreč. Iz te krize so poskušali najti izhod z bičarsko iniciativo na velikem gospostvu Svetvinčenat – specifičnem projektu duhovno-socialnega angažiranja, pri katerem so sodelovale cerkvene in civilne oblasti, najbrž tudi lastniki gospostva Grimaniji. V to gibanje je takoj pristopilo 75 ljudi, kar je veliko v primerjavi s 500, kolikor je bilo vseh. Bičarji so v nočnih procesijah bosi in oblečeni le v halje iskali božjo pomoč. To naj bi bila odkupnina Vsemogočnemu za vse človeške grehe. V taki zagretosti ni bilo mogoče imeti pod nadzorom kolektivne psihoze. V teh razmerah je *coram publico* bila sežgana priseljenka, doma iz Zadra. V razpravi je prikazano tematično obdobje istrske preteklosti.

Miroslav Bertoša je napisal kratek znanstveni prispevek Prijepori oko liječničke »condotte« u Rovinju (Primjeri iz XVII.–XVIII. stoljeća) (str. 65–71). Sestavek temelji na gradivu arhiva v Benetkah. Rovinj je kot bogato mesto lahko imelo v svojem sestavu tri zdravnike (dva zdravnika splošne prakse in kirurga). Z njimi je mestni svet sklepal pogodbe (*condotte*), v katerih so bili zajeti predpisi, ki naj bi onemogočali zlorabe, nezakonite privilegije, nepotizem in zanemarjanje zdravniških dolžnosti. Bili so torej pogodbeni zdravniki. Posebno sporno je bilo določilo občinskega statuta, da se za zdravnika ne sme izbrati rojen Rovinjan. Leta 1704 je bil dosežen sporazum, da lahko za mesto zdravnika konkurirajo poleg tujcev tudi domačini, le da se morajo prijaviti na razpis, obelodaniti svoja spričevala in dokaze o opravljeni praksi. Kandidata so izbrali z balotiranjem.

Tudi s slovenskega stališča je zelo zanimiva razprava Stipana Trogrlića, Porečko – pulska biskupija u vrijeme biskupa Ivana Flappa (1885–1912) (str. 73–106). V članku so analizirane družbene, cerkvene in verske razmere v omenjeni škofiji, ko je bil njen ordinarij Ivan Flapp. Ta je postal škof za »slavenskim nacionalistom« Jurjem Dobrilo in »umjerenom slavenofilom« Ivanom Glavino. Flapp je bil po rodu Ita-

lijan, duhovnik goriške nadškofije, gojenec dunajskega avguštineja in bogoslovni profesor cerkvenega prava in cerkvene zgodovine v goriškem bogoslovju. Bil je kabinetni intelektualac, ki so ga podpirali italijanski liberalni krogi. Razmer v Istri sploh ni poznal, razen iz knjig italijanskih piscev, kjer je bila ta dežela prikazana kot »terra italianissima«, ki jo že Dobrilovih časov vznemirjajo hrvaški in slovenski duhovniki politikanti (»poeti Croati e Cragni politici«). Že pred škofovskim imenovanjem je bil znan kot dosledni branitelj »nepromenljivega latinista Crkve« ter se je z vsemi silami zavzel za zatrtje glagolice in hrvaščine kot bogoslužnega jezika. Niti najmanj ni upošteval, da je pri tem šlo za vernike, ki so zahtevali tradicionalno bogoslužje v navajenem jeziku in torej le za pastoralno vprašanje. Seveda je imel popolno podporo Vatikana in Dunaja. Ves čas njegovega službovanja so bile razmere zelo napete, še posebej zato, ker je duhovnike za jezikovne prestopke v bogoslužju tako ostro kaznoval, da so morali zapustiti njegovo škofijo, čeprav je sicer domačih duhovnikov primanjkovalo in so v njej službovali tudi duhovniki iz drugih tudi severnih avstrijskih dežel. Glede glagolice so se razmere slabšale tudi zato, ker se je mladi duhovniki niso imeli kje naučiti in so jo nadomeščali s hrvaščino, kar zopet ni bilo prav. Razprava je odličen prispevek o zatiranju »slovenskega elementa« v Istri.

Lovorka Čoralić je prispevala članek Iz cerkvene prošlosti grada Raba – Inventar crkve sv. Ivana Evanđelista (1784. god.) (str.107-116). Avtorica poudarja pomen arhivskega gradiva za proučevanje kulturne in umetniške preteklosti cerkvenih ustanov na Hrvaškem. Na kratko so predstavljeni zgodovinski razvoj samostana in cerkve istega imena, gradbene spremembe, ki so na njima opravljene v preteklosti in razčlenjen inventar raznih cerkvenih predmetov, pri čemer je večja pozornost namenjena umetninam (slikam) in izdelkom umetne obrti.

Ivan Pederin je objavil obsežno razpravo Jadransko pitanje u talijanskoj političkoj i znanstvenoj publicistici (str. 117-182). V nekaj stavkih ni mogoče predstaviti obsežne razprave. Omenim naj le, da je »jadransko vprašanje« nastalo s tem, ko sta bili z Londonskim dogovorom obljubljeni Italiji Dalmacija in Istra, s čimer pa na mirovni konferenci v Parizu ni soglašal predsednik ZDA Thomas Woodrow Wilson.

Rajni Antun Giron je prispeval razpravo Cresko-Lošinjski otočni prostor u kolopletu političkih, ideoloških i vojnih sukoba u jesen 1943. godine (str. 183-216). Prikazani so dogodki na omenjenem območju od zloma kraljevine Italije septembra 1943 do vzpostavitve nemške Operativne cone Jadransko primorje v začetku naslednjega leta. V tem času so se prebivalci te pomembne severnojadranske skupine otokov našli v neverjetni zmešnjavi sporov med četniškimi formacijami, pristaši Badoglijeve vlade, nasledniki leve in v italijanski Delovni nacionalni fronti, med partizanskim gibanjem in silami Tretjega Rajha.

Rajni Josip Miličević je prispeval zelo zanimivo razpravo Narodna medicina i religija (str. 217–250). Ker zdravstvenih ustanov v preteklosti ni bilo, preprosti ljudje pa njihovih uslug tudi ne bi imeli s čim plačati, so se pač zdravili s tistimi sredstvi, ki so jih šteli za zdravilne in so jih našli v svoji okolici. Ker niso poznali vzrokov bolezni, so jih šteli za delo zlih sil. Bolezni so skušali preprečevati ali zdraviti s čaranjem, ognjem, vodo in z zdravilnimi zelišči. Da bi pa ti postopki bili zares učinkoviti je bilo treba z molitvijo doseči Božjo pomoč. In s tem smo že pri religiji, o čemer je v razpravi veliko navedb o svetnikih, ki so bili specializirani za zdravje, o posebnih praznikih, romanjih, votivnih darovih, o zdravilcih in o uspešnih primerih zdravljenja.

Objavljena sta dva krajša prispevka. Prvi je od Sandija Blagonića Izmedju lokalnog i nacionalnog: Istra u devetnaestom stoljeću (str. 253–267). Avtor je raziskoval etničnost nižjih družbenih plasti, posebno kmečkega prebivalstva v omenjenem stoletju. Pri tem prebivalstvu je bila v Istri dominantna subetnična in regionalna, ne pa etno-nacionalna identifikacija. S Hrvaško in torej tudi s Hrvati so Istrani označevali deželo in prebivalce osrednje in severozahodne Hrvaške, nikakor pa ne svoje dežele in sebe. V sestavku je veliko zanimivih opažanj, ki jih lahko še zdaj potrdi vsakdo, ki je imel kaj več opravka z Istrani.

Igor Duda objavlja prispevek Samoposluga kao vijest dana. Počeci suvremenog potrošačkog društva 1950-ih in 1960.ih godina (str.267-278). Pisec meni, da so se velike spremembe in pospešeni razvoj dogajale v omenjenem obdobju, tedaj pa naj bi se tudi začela oblikovati potrošniška družba. S tem so se ustvarjale nove navade in izražale nove zahteve. Samopostrežne trgovine so začeli odpirati leta 1962. Vse to se je odrazilo tudi v književnosti in v znani TV seriji Naše malo misto.

Jože Maček